

اخلاق و معنویت در نهضت عاشورا

ابوالفضل بهشتی

www.ketab.ir

پیشگام

بهشتی، ابوالفضل، ۱۳۳۹ -

اخلاق و معنویت در نهضت عاشورا / ابوالفضل بهشتی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۴۰۰.

۳۲۰ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۳۰۳۵) تاریخ. اهل بیت علیهم السلام

ISBN 978-964-09-2329-0

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب‌نامه: ص. [۳۱۵] - ۳۲۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. واقعه کربلا، ۴۶۱ ق. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۹۵۳۴

BP ۴۱/۵

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۴۴۰۸۷۸

۱۴۰۰

www.ketab.ir

■ موضوع: اهل بیت علیهم السلام (تاریخ)

■ گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

- عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۰۳۵

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۷۲۸

بوستان کتاب

بوستانکتاب

اخلاق و معنویت در نهضت عاشورا

- نویسنده: ابوالفضل بهشتی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۸ شماریگان: ۵۰۰ • بها: ۸۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاباد)، من ب ۹۱۷، ۲۷۱۸۵، تلفن: ۲۷۷۲۲۱۵۵-۷، نمابر: ۲۷۷۲۲۱۵۲، تلفن پخش: ۲۷۷۲۲۴۴۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عزمه ۱۰۰۰) عنوان کتابها همکاری ۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۳۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان): فروشگاه کوکک و نوجوان، قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، یا ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

E-mail: info@bustanoketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustanoketab.com

با تقدیرانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • سرپرستار: محمدرضا منصفی سرونانی • ویراستار: محدثه حقیقی
- اصلاحات حروف‌نگاری: فائزه هدایی و حسین محمدی • نمونه‌خوانی: علی میری • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌میش
- مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • صفحه‌آرا و طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۲۱	مقدمه
۲۵	نگاهی به زندگی نامهٔ والد نویسنده

فصل اول: اخلاق و خودسازی

۳۱	جایگاه اخلاق و خودسازی
۳۴	نه نکته اساسی در فرایند خودسازی
۳۴	۱. مفهوم خودسازی
۳۴	اقسام خُلُقِیَّات
۳۴	صفات فطری
۳۵	صفات اکتسابی
۳۵	۲. تعدیل غرایز
۳۷	۳. هدف از خودسازی
۳۹	۴. استمداد از وحی
۴۰	۵. ضرورت علم و آگاهی
۴۱	۶. استمرار عمل‌گرایی در خودسازی
۴۲	۷. ضرورت جامعیت در فضایل اخلاقی
۴۲	۸. ضرورت الگوگیری
۴۳	۹. نهضت عاشورا الگوی عملی اخلاق اسلامی

فصل دوم: در باب حدیث ناب

۴۹	حدیث ناب
۵۰	۱. خصلت‌های ویژه و کلیدی
۵۱	۲. الگوسازی

۵۲	۳. الگوگیری و خودآزمایی
۵۲	۴. فرایند و مراحل خودآزمایی اخلاقی
۵۴	۵. شکرگزاری عملی
۵۴	مشارطه
۵۵	مراقبه
۵۵	مربطه
۵۵	محاسبه

فصل سوم: خصلت‌ها و جلوه‌های عاشورایی

۵۹	۱. یقین و جلوه‌های عاشورایی آن
۵۹	مفهوم یقین
۵۹	جایگاه و اهمیت یقین
۶۰	رابطه عقل و یقین
۶۲	رابطه ایمان و یقین
۶۳	یقین بالاتر از ایمان
۶۴	اقسام یقین
۶۵	درجات و مراتب یقین
۶۷	یقین عیسی <small>علیه السلام</small> و پیامبر خاتم <small>الانبياء و المرسلین</small>
۷۰	یقین مردم در عصر ظهور
۷۰	آثار و نشانه‌های یقین
۷۱	الف) آثار اعتقادی و فکری
۷۱	۱. ایمان
۷۱	۲. ایمان مردم در عصر ظهور ولی عصر <small>عجله</small>
۷۱	۳. بصیرت و چشم برزخی
۷۲	۴. شک‌زدایی
۷۳	ب) آثار روحی و باطنی
۷۳	۱. قوت قلب و شجاعت روحی
۷۳	۲. شادابی روانی و رفع افسردگی

۷۴	حضور قلب و خوف سازنده
۷۴	۴. اصلاح باطن
۷۴	۵. زهد و قناعت
۷۵	۶. توکل
۷۵	۷. تسلیم و رضا
۷۶	۸. صبر و تحمل مصائب
۷۷	ج) آثار عملی و رفتاری
۷۷	۱. ادب در محضر خدا
۷۷	۲. ادب مقدس اردبیلی
۷۸	۳. ورع و پرهیزکاری
۷۸	۴. افزایش ارزش اعمال و عبادات
۷۹	۵. استجابیت دعا
۷۹	۶. کرامت
۸۲	راه‌های به دست آوردن یقین
۸۳	فرایند دست‌یابی به یقین
۸۳	مرحله اول: شناخت پسوندها
۸۳	مرحله دوم: ایجاد باور (یقین‌یابی)
۸۳	دستورالعمل یکم
۸۳	کسب معارف
۸۳	۱. طبیعت
۸۴	۲. تاریخ
۸۴	۳. خلقت انسان
۸۵	استدلالات و براهین عقلی
۸۵	دستورالعمل دوم
۸۵	دعا و نیایش
۸۵	دستورالعمل سوم
۸۵	تهذیب نفس
۸۶	مرحله سوم: تثبیت پایه‌های یقین

- ۸۶ اول: شناخت پایه‌های یقین
- ۸۷ دوم: تثبیت و تقویت پایه‌های یقین
- ۸۸ عوامل یقین‌زدا
- ۸۸ ۱. مصاحبت و هم‌نشینی با دنیاپرستان
- ۸۹ ۲. تردید و تحقیر به خود راه دادن
- ۸۹ ۳. هوای نفس
- ۸۹ ۴. حرص و طمع
- ۹۰ ۵. جدال و هرزه‌گویی
- ۹۰ جلوه‌های خصلت «یقین» در نهضت عاشورا
- ۹۰ یقین‌داری امام حسین علیه السلام
- ۹۱ معادباوری امام علیه السلام
- ۹۲ خداباوری آن حضرت علیه السلام
- ۹۲ در فرارهایی از آخرین مناجات آن امام علیه السلام
- ۹۲ در دعای امام علیه السلام صبح عاشورا
- ۹۴ بصیرت یقین‌محور
- ۹۸ ۲. قناعت و جلوه‌های عاشورایی آن
- ۹۸ جایگاه قناعت
- ۹۹ حیات طیبه
- ۱۰۰ زهد و قناعت
- ۱۰۰ حرص و طمع
- ۱۰۱ راه به‌دست آوردن «قناعت»
- ۱۰۲ ۱. هوای نفس
- ۱۰۲ ۲. شیطان
- ۱۰۳ زینت کالاهای دنیایی
- ۱۰۳ آرزوهای دورودراز
- ۱۰۳ وعده‌ها و تهدیدها
- ۱۰۳ وعده به بخشش الهی
- ۱۰۴ تهدید به فقر

مقدمه

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که «اسوه کامل» برای سعادت بشریت است، جهت نجات انسان‌ها به‌ویژه مسلمانان، پیروان خویش را به پیروی از قرآن و اهل بیت علیهم السلام سفارش کرده و می‌فرماید:

اتنی قد تَزَكَّتْ فيكم الثَّقَلينِ ما إن تَمَسَّكُم بهما لَن تَضِلُّوا أَبَدًا
وَ أَحَدُهُما أَكْبَرُ مِنَ الآخر: كتاب الله جبل ممدودٌ مِنَ السَّماءِ
إلى الارضِ و عِترتي اهل بيّتي آلا و إنَّهُما لَن يَفْتَرِقا حَتّى يَريدا
عَلَيَّ الخَضِرُ؛^۱

من برای شما دو تکیه‌گاه در قرآن و اهل بیت گذاشتم؛
اگر این دو را سرمشق و الگو قرار دهید، هرگز گمراه نخواهید شد
و یکی از این دو بزرگ‌تر از دیگری است.

[یکی] قرآن مجید، ریسمان نجات‌بخش و نازل‌شده از آسمان به
زمین و [دیگری] عترت و اهل بیتم؛

این دو (پیوندی ناگسستنی دارند) هرگز از هم جدا نمی‌شوند تا
روز واپسین.

آن حضرت علیه السلام بارها اهل بیت خویش، به‌ویژه حسین بن علی علیه السلام را با تعبیر
مختلف به عنوان راهنما و نجات‌بخش معرفی کرده است؛ از جمله می‌فرماید:

إِنَّ العُسَيْنَ... مِصْبَاحَ هُدًى وَ سَفِينَةَ نِجَاةٍ؛^۲

همانا حسین علیه السلام چراغ راه هدایت و کشتی نجات و رستگاری
است.

آن حضرت صلی الله علیه و آله در معرفی امام حسین علیه السلام در جایگاه «الگو» در عبارت

۱. بحار الانوار، ج ۱۲، ص ۱۰۶، ح ۷.

۲. عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۵۹، ح ۲۹.

فوق همگان را به حادثه کربلا و نهضت بزرگ عاشورا سوق می‌دهد و گویا می‌خواهد قیام عاشورای حسینی علیه السلام و گفتار و رفتار و کردار فرزندش حسین علیه السلام را در مسیر هجرت از مدینه تا کربلا به عنوان سرمشقی جامع برای انسان‌ها معرفی کند و ضمن زنده نگاه داشتن نهضت عاشورا و یادآوری حوادث دردناک و مصائب سوزناک، مسلمانان را به الگوگیری و پیروی عملی از رهبر قیام کربلا در همه جوانب دعوت و ترغیب نماید.

نهضت عاشورا الگویی جامع در زمینه‌های عبادی، عرفانی، سیاسی، اجتماعی و اخلاقی است، ولی در این میان آنچه از ابعاد نهضت آن بزرگوار متأسفانه فراموش و مورد غفلت واقع شده، بُعد اخلاقی نهضت عاشورا پرداخته‌ایم تا ماه محرم که ایام عزاداری و تحریک احساسات حماسی و سیاسی برای دلدادگان امام حسین علیه السلام است، ماه سازندگی روحی و اخلاقی و فضایی نیز قلمداد شود و مقصد و هدف اصلی آن حضرت علیه السلام که «اصلاح است» و «انسان‌سازی» بود نیز محقق گردد. برای انسجام بخشیدن به مطالب این کتاب در ارائه الگوی اخلاقی حادثه کربلا، متن «حدیث امام صادق علیه السلام پیرامون ویژگی‌های اخلاقی پیامبر صلی الله علیه و آله و مکارم اخلاق آن حضرت محور بحث قرار گرفته و بر این بنیان و اساس به تبیین اخلاق در نهضت عاشورا پرداخته‌ایم. اینک نکاتی لازم و حائز اهمیت ارائه می‌گردد:

۱. با دقت و تعمق در ده خصلت مذکور در متن حدیث امام صادق علیه السلام درمی‌یابیم که حدیث به خصایل کلیدی و اساسی پرداخته است و در هر یک از آن‌ها، فضایل اخلاقی دیگری منظور گردیده است که شامل زیرساخت‌ها، موضوعات متجانس و هم‌خانواده و روبناها و آثار هر یک از آن خصایل است و ضمناً به دوری و پرهیز از رذایل اخلاقی متضاد هر یک از آن‌ها اشاره دارد؛ از این رو در هر بخشی، متناسب با ظرفیت کتاب، اجمالاً و گذرا به این موارد نیز پرداخته‌ایم؛ لذا همه یا غالب فضایل اخلاقی در این کتاب مورد اشاره قرار گرفته است.